

FÉRFIAT ÉNEKELEK ...

A Dugonics-Társaság Széchenyi-ünnepére

Férfiat énekelek, lantom új dalra fölajzom,
Áhitat és kegyelet rózsáival ékesítem föl
És sarut oldva jövök antik mértékkel adózni
Annak, akit költők minden koszorúja megillet.
Mert maga vátesz volt, tisztán megmondva jövendőt,
Melynek fölragyogó napját ő hozta nekünk el
S szörnyeteg árnyaival küzdött, aggódva remegve.

Ódát érdemel á, nem is ódát, ünnepi himnuszt,
Pindaroszi szavakat, melyek árja egybe csapódik
S múltó gyászokon át az örök fény ormait éri.
Ó de ma oly fájó nagyságra tekinteni mélyből,
Csonka világunkból fölnézni ily nagy egészre,
Törpék harca közül Atlas vállára meredni,
A hazai földnek gondját. aki bátran emelte
S hogy mégis mozog, ezt vallotta, hitte halálig.
Ó mily vátesz is ő: mély, bús pusztába kiáltó,
Századok éji ködét föltárho tűnde szövétnek,
Mely a iövä hajnalt várván, virrasztva elégett.
Férfiat énekelek, ki a restül álmodozó hont,
Messze kelet népét tettekre ragadva vezette
Tétlen tengésből diadalmas eszmei harcba!
Hol van most a magyar és hol van most a vezérlő,
Merre megyünk, meddig vereségek népe, fejetlen,
Meddig paskol még bennünket a gyász s a gyalázat?

Férfiat énekelek s remegő lélekkel idézem
Isten tűnt remekét, elszállt lelkét a magyarnak.
Őt, akiben szerelem-üdvösség s kárhozat egyben –
Élt e honért s népért s inkább omlott el a téboly
Szönyegein, ám nem nézhette fájának elestét.
Döbling: rácsaidat megrázva figyelte vak ében
Távol népe jaját, puskáknak tompa zenéjét,
Mint a magyar puszták rab oroszlánsarja, homályos
Emlékek s álmok pirkadtak néha agyában
Régi diétáról, új hídról, büszke folyóról,
Mely laza gátakon át harsogván törtet előre
És a szabadságnak tépett zászlója taréján,
Ó hány végtelenül ólmos és lassu napod múlt
S néha a méla magyar Bánát költője, a bomlott
És szilajon zokogó Lenau cincogja füledbe
Az eltűnt éden vesztett föld síri keservét
S az idegen zsarnok pandurja kutatta a titkod!
Én, e kései kor elfáradt lantosa, íme
Száz év tünte után hívlak, jőjj el, soha jobban
Nem várt férfit e táj, soha inkább hőst, aki alkot
És e szörnyű kaosz szennyves vizein lebegő nagy
Lelke szaván ismét élet lesz s új Magyarország!

Szeged, 1926. április 25.

Juhász Gyula

SAKKOZTUNK EGYSZER ...

Sakkoztunk egyszer három nagydiákok
Vörös tűznél, szigorú téli éjjel,
Az asztalon tuss és cirkalom állott,
S latin könyvek, kinyitva szerteséjjel.
Künn a fehér fák vártak, félve, halkkal,
A szél alighogy néha fölsóhajtott
S mi majszoltuk fiatal-lágy ajakkal
Az édes és bíbor birsalma-sajtot.
Melyben dió volt ...

Még alig tíz éve
S szemem kutat az elborult határon,
Megoldódott a kedves-régi kéve
S a nagydiák már eltűnt, mind a három.
Az első az, aki e verset írja,
A második az Isten tudja hol van,
S a harmadiknak púpos már a sírja,
Keresztje elvész a sötét falombban.

Jaj, mit tudtuk, három diák, az este,
Hogy térdenállva nézni kell a szépet,
Csak én látom a múlt falára festve,
Mi nem láttuk még akkor ezt a képet.

Türelmetlen vér nyargalt ereinkben,
Szerettünk volna mindig menni – menni,
Mi is sejtettük, hogy ez itt a minden,
És ami aztán jön, a semmi, semmi.
Ha pityang kelyhét fűjtük, semmiség volt
Unottan vártuk az időt, mi eljő,
Hiábalángolt kelletőn az égbolt,
Csak ő kellett a koldusi jövőendő,
Mert azt hittük az élet, mint a tenger
Bejárhatatlan, nem lesz soha vége,
Előre néztünk nyugtalan szemekkel
Míg lábunknál hevert a csönd, a béke.

De én a tengerek végére értem,
Vitorlámat fordítom újra vissza
S most megpihen e régi, téli éjben
Szegény lelkem, a fáradt nihilista.

(Budapest)

Kosztolányi Dezső

MESSZI KERESZTAPÁM

Volt az én Messzi keresztapámnak becsületes neve is. Volt hát, ha egyéb becsületes jószága nem volt is. Szépenlépő Szerencsés Fekete Györgynek hívták, ami nagyon szép név, de tán még ő maga se tudta egy szuszra kimondani, pedig nagy, hosszú égi meszelő ember volt. Én csak aféle kucóporos kis gyerek voltam, akinek még: a vadribizliszedéshez is kis szék kellett, a keresztapám nevét meg csak létráról tudtam volna kimondani. Hát csak úgy mondtam, hogy: Messzi keresztapám, aztán ez a név rajta is veszett.

Messzi keresztapámnak pedig azért mondtam; mert volt nekem közelkeresztapám is, aki harmadik ház ellen lakott tőlünk. Igazság szerint ez volt az igazi keresztapám, mert ez buzgólkodott körülöttem, mikor az öregtemplomban a szentelt vízeckét a fejemre csorgatták és ő vállalta értem a felelősséget a Magasságbéli előtt.

Hiszen ez rendben is lett volna, mert van abban valami megnyugtató, hogyha majd egyszer számonkérjük tőlünk odafönt az idelent való cseletlenségünket-botlásunkat, azt mondhatjuk, hogy mi nem ígértünk semmit, álljanak elő a kezesek. Hanem az én keresztapám igen szigorúan vette a felelősséget – különben szabómester volt és az édesapám csak posztolópo komának hívta – és mingyárt róffel térített vissza az erény útjaira, ha hajigálództam az uccán, vagy a deszkakerítésen keresztül incselkedtem a kutyákkal. Ha pedig arra a bűnre is rávetemedtem, hogy mekegtem a kecskéjüket, akkor nem restelt panasza átjönni az édesanyámhoz.

– Komámasszony, tudja, hogy jó keresztény vagyok, nem kívánom senki kárát, de jusson eszébe, ha megéri: megmondom előre, hogy ezt az én legkedvesebb keresztfiamat előbb-utóbb felakasztják.

– Mit csináltál már megint, te anyagyász? – nézett rám szegény szülém ijedten.

– Kicsúfolta a tisztos ipart, – forgatta szemeit az égre Közé keresztpapám és egészen úgy mekegett a rezgő szakállával, akár a kecskéje.

Mindig a cigányhídeget lelt, ha a posztolópo komát hallottam csoszogni a kisajtónkban, annál jobban örültem azonban; ha a Messzi keresztpapám dobogását hallottam. Pedig ő nem is az én keresztpapám volt, hanem valamelyik elhalt testvérkémet, de azért, ha a gyerek meghalt is, minálunk nem lett oda a komaság. Messzi keresztpapám ráruházta az elhalt keresztgyereke iránt való szívbéli nagy jóindulatát és minden pénteken bekocogtatott hozzánk az emberségét kimutatni.

– No, legény, tanáld ki, mit hoztam neked? – mindig ez volt az első kérdés.

– Halcukrot.

Ezt biztosan mondhattam, mert mindig halcukrot hozott, amiből hatot adtak egy krajcárért. Hat kis cukorhalacska, amelyik a fejétől a derekáig piros volt, a derekától a farkáig sárga és egész hosszában-széltében bagószagú. Mert mindig a dohányzacskóból bújt elő a halacska, minden pénteken egy.

– No most már azt mondd meg, legénykém, miben szeret úszni a hal? – ez volt Messzi keresztpapám katekizmusában a második kérdés.

Ha meg akartam kapni a cukorból való halat, akkor azt kellett felelnem, hogy "a hal papramorgóban szeret úszni".

Erre megkaptam a bagószagú szemegét és most következett a harmadik kérdés, de arra már az apámnak kellett felelni:

– Ergő-morgó-vigyorgó, hol az a papramorgó?

Mikor aztán ezen is túl voltunk, akkor az következett az édesanyám részéről.

– No, komámuram, ha már úgyis megvetette az ágát az ebédnek, tartson velünk.

Messzi keresztpapám nem volt gögös ember és nem kérte magát, hanem leült első szóra az asztalhoz, úgy, ahogy volt, a nagy báránybőrsapkával a fején és a görbe szőlőmetszőkéssel a csizmaszárbán. Mint ahogy a kártyabeli királyok sohase teszik le a koronájukat, meg a kormánypalcájukat, ő se vált meg soha a sapkától, meg a szőlőmetszőkéstől. Azt hiszem, velük is aludt s ez épúgy nem zavarta az álmát, mint ahogy nem háborgatta az asztalnál az evésben. Mink hárman nem tettünk annyi kárt az ebédben, mint amennyit ő egymaga a gallérja mögé hajigált.

– Pedig elhiggye, lelkem-galambom komámasszony, hogy sose vagyok étvágyamnál – szuszogta bánatosan, ahogy egy kis lélekzetet vett. – Az ilyen magamforma szegény magános özvegynek úgy össze van szorulva a gyomra a sok kemény-tarhonyától, mint a rossz bocskor.

– Zsírozni kell a bocskort, koma, akkor kitágul – tolta elébe édesapám a fordított-kásás tálat és nincs az a macska, amelyik tisztábbra kitakaríthatta volna, mint a szegény magános özvegy.

Akkor aztán felcihelődött, nyakába akasztotta a csikóbőr-tarisznyát, barackot nyomott a fejemre, megígérte, hogy a jövő héten megint talál nekem halcukrot és végül, a radnai szent szűz oltalmába ajánlva bennünket, engedelmet kért az alkalmatlankodásért. De mindig tudtuk, hogy az utca végéről mégegyszer visszafordul.

– Mártonkám, lelkem, adjál már egy gyújtat dohányt, nézd, most veszem észre, hogy üres az acskóm, pedig pipaszó nélkül messze van a Taránok keresztje.

A Taránok keresztje öreg kőfeszület volt a nagy szőlőúton, az tartotta a hátával a Messzi keresztpapám rossz gunyhóját, amely a Jézuska segítségével rég összedűlt volna. Biz az jó három fertály órányira volt a várostól s édesapámnak jól bele kellett markolni a dohányos szakajtóba. S míg ő ezzel bibelődött, addig édesanyámat egy pakli masináért küldte ki a kamrába Messzi keresztpapám s ez volt az a kritikus pillanat, mikor minden pénteken elveszett valami a háztól.

Hogy csinálta, mint csinálta, arra sose jöttünk rá, de az bizonyos, hogy ha Messzi keresztpapám halcukrot hozott nekem, akkor valaminek mindig lába kelt nálunk. Elveszett a sóskupa az asztalról, vagy a borotvatok a gerendáról, vagy a gyűszű az ablakpárkányról, vagy a csörgemetelő a kemencenyakról, vagy a favágó balta a ház elül s ha más nem, elveszett valami rozsdás, ócska vasszerszám, amely a nádtető alatt volt bedugva az ereszetbe, de soha úgy nem járt nálunk Messzi keresztpapám, hogy valami a kezéhez ne ragadt volna.

Egyszer az apám talált a piacon valami fanyelű pléhszerszámot, amiről azt hittük, hogy az valami úri tűzpiszkáló. Nagy deák-koromban tudtam meg, hogy hajsütővas volt, de annak idején sehogy se tudtuk belőle kiokoskodni, pedig az apám még a végrehajtótól is megtudakolta, mi lehet az. A titokzatos találmány a tükör

mögé volt bedugva, onnan vészelt el szőre-szálán. Hónapok múlva találta meg édesapám a Messzi keresztapám gunyhójában, föl volt akasztva a szenteltvíztartó mellé.

– Hát ez, koma? – mutatott rá édesapám. – Ezt mitőlünk hoztad el, úgy-e?

– Onnan én, koma, – bölintott a nagy báránybőrsapka. – Mondok, úgy se kell ez nektek semmire se.

– Nono, – mosolygott az édesapám, – de hát azt se tudod, mire való.

– Hiszen éppen azért, – szippantott egyet az orrán Messzi keresztapám. – Hadd legyen valami olyan is a háznál, amiről nem tudom, micsoda.

A kleptománia még akkor nem volt kitalálva, édesapámék csak így mondták, hogy Messzi keresztapám lopós ember. De ezt nem rossz végrül mondták, csak úgy, mint mikor valakiről azt mondják, hogy danolós ember, vagy italos ember, vagy istenes ember.

– Foltjával jó a csizma is, – állította édesapám, ha úgy szóbeszéd közben felkerült a lopós koma. – Igaz, hogy egy kis szarkatermészet szorult a komába, de máskülönbén nagyon tökéletes ember az. Nincs az a tapasztó-cigány, aki úgy tudjon tapasztani, mint ő. Nem repedezik, nem hámlik a tapasztása, hanem szép egyenletes síma, mint a nyers pite a tepsiben.

Így esett aztán, hogy mikor egyszer a házunk végét kellett tapasztani, a Messzi keresztapám tudományához fordult édesapám. – Vállalod-e, koma?

– Mit fizetsz érte, koma?

– Hát azt a választási malackát, amit a multkor elhajtottál innen az árunk partjáról.

– Hát a tiétek volt, koma?

– Az volt az, koma.

– Fusson ki a két szemem, ha tudtam. No, most már mindegy, majd letapasztom.

Egy hét alatt olyan simára tapasztotta a ház végét, hogy akár írni lehetett volna rajta, mint az iskolában a nagy táblán. Igaz, hogy közben ellopódott a kútgémünkről a kolonc, az óránkról az egyik körte, egy csirkeitató, egy kaszakó, egy birkanyíró olló, amit már nem lehetett kinyitni a rozsdától, meg az istállóajtóról a kallantyú, de hát azért édesapám csak édesanyámat szidta össze.

– Mért nem vigyáztok jobban? Utóljára ellopátjátok az egész házat.

Hát utóljára nem a ház lopódott el, hanem édesapámnak a cinezett tajtékpipája. Volt ugyan neki több is, de ez volt a legkedvesebb, mert ez már háromszor eltört, tehát nem kellett úgy féltetni, mint a többit, amelyik még egyszer se tört el.

Ez a pipa-ügy úgy kivette a sodrából édesapámat, hogy azt találta mondani Messzi keresztapámnak.

– No hát szégyentelen vén lator kend!

– Ejnye, ejnye, Márton! – csak ennyit felelt Messzi keresztapám szelíd fejcsóválással. – Csak már ne a komaasszony előtt tettél volna így csúffá.

Persze, jövő péntekig már elfüstölgött az édesapám haragja, mákos-gubát főzetett édesanyámmal, mert tudta, hogy abból három tele-tetéz tányérral is megeszik a vén lator.

De hiába vártuk, nem jött, se azon a héten, se a rákövetkezőkön. Először örült neki apám is, anyám is. Hála istennek, csakhogy megszabadultunk tőle! Nem is vesz el azóta a háztól semmi. Ebből is látnivaló, hogy mindig ő volt a tolvaj.

Azonban, ahogy telt-múlt az idő, egyre ízetlenebb lett Messzi keresztapám nélkül a pénteki ebéd mindnyájunknak. Nem is birták tovább az apámék nagycsütörtöknél. Akkor azt mondta az apám:

– Holnap reggel kimégy a szőlőbe Messzi keresztapádhoz, meghívod ebédre. Megmondod neki, hogy kivetheti a drágát a hasából.

Másnap reggel útnak indított édesapám. Maga is eljött velem a város széléig, ott megmutatta, merre kell mennem, aztán a nyakamba kötötte a fekete selyemkendőjét, mert hűvösen fujdogált a bőjtiszél.

Messze keresztapámat kint találtam az udvaron. Éppen a malacka körül forgolódott a korpás szakajtóval. A körül a bizonyos malacka körül, amelyik meg is nyúlt, ki is gömbölyödött azóta. De bizony nem törődött Messzi keresztapám többet se a malaccal, se a szakajtóval, amikor meghallotta, mi járatban vagyok!

– Eszem a szentedet, éppen csak a szó hibáztott. Már megyünk is, csak a tarisznyát hozom ki.

Napba nézett, ahogy a kerítésajtót behúzta maga után, tüszentett is akkorát, mint az égzengés.

– Éhomra tüszenteni szerencse, majd meglátod, lelkecském, – fogta meg a kezemet és lekerült velem a vak-dülőre.

Itt ugyan hosszabb az út, mint az országúton, de alkalmasabb a célszerű szegény embemek. Mert az országúton jönnek-mennek a kocsik, ki a templomba befelé, ki a templombul kifelé, egymást érik az emberek s az ilyen helyen lehet a szerencsével találkozni. A szerencse ilyenkor ott kukorékol az embertelen tanyák szemétdombján, ott kapirgál a vetések szélében, vagy gágog a pocsolyában.

Persze szem kell hozzá, hogy az ember a szerencsét meglássa. Olyan csókaszem, mint a Messzi keresztapámé volt, amelyik elől el nem bújhatott a szerencse, akár kakas, akár tyúk, akár liba képében incselkedett vele.

Most is észrevette a szerencsét már a második dülőben. A szerencse egy macska képében leskelte a mezei egereket a száraz gaz közt.

– Megvagy! – ugrott rá a cirmos egy nagy kövér egérre.
– Megvagy! – vetette rá magát Messzi keresztapám a cirmosra. S ahogy betessékelte a tarisznyába, nekem mondta el az indokolást.
– Tanuld meg, kis fiam, az ember sohse tudhassa, minek veheti hasznát.
Éppen a harmadik dülöbe fordultunk be, mikor nevéen szólították Messzi keresztapámot:
– Gyu-ri-i, Gyu-ri-i!
Bodor kis malac szöszmötélt a gyepen és szimatolva emelte föl rózsás orrocskáját.
– Hallod, gyerek, ez engem hív! Más semmiféle Gyurit nem látok itt a környéken.
Egy korai szitakötőn kívül csakugyan nem járt arra semmiféle lelkes állat, az is úgy csóválta a nagy fejét, mintha azt akarná mondani:
– Nekem semmi közöm a malachoz.
– Vad malac lesz ez, – nézett körül Messzi keresztapám s kieresztette a cirmost a tarisznyából. – Minek találjak én macskát, ha malacot találhatok? Nem igaz, kis gyerek?
Azzal leguggolt és megrázogatta a tarisznyát, mint a kukoricás szakajtót szokás:
– Coca, coca, cocikám!
Csudálatos, a vad malac csöppet se vadaskodott, hanem nagy-bizakodva egyenesen besétált a tarisznyába.
– Rőf-rőf-rőf, – mondta barátságosan, mintha csak azt akarta volna megmérni, hány rőf hosszú a kvártély.
Nekem az jutott eszembe, hogy ha Közél keresztapám ezt hallaná, azt mondaná, a malac csúfolta a tisztas ipart. Messzi keresztapámnak más gondolata támadt.
– Nézd csak, gyerek, mintha ez egyhasi volna az én malackámmal. Mít gondolsz, nem jobb volna vele visszafordulni? Együtt szépen fölnevelkednének s télire igen lehúznák a mázsát.
Ekkor azonban a malac torkaszakadtából elsivította magát:
– Ki-i-i! Ki-i-i! – tudakolta kifelé az utat a kényelmetlen kvártélyból.
Messzi keresztapám összerezzen és nagyot rántott rajtam:
– Gyerünk csak, pajtikám, a városba. Ha már szerencsét adott a jó isten, minek szerencsétlenkednénk vele. Jobb lesz ezt eladni.
Aztán minek cipelném én ökegyelmét a hátamon. Elmén ez a maga lábán is. Mintha csak a magamét hajtánám. Hova hajtom? Hát az orrom után. Honnan hajtom? Hát a hátam mögül. Nem igaz, gyermekem?
Azzal kinyitotta a tarisznya száját, a megvadult malac úgy ugrott ki belőle, mintha puskából lötték volna ki.
– Rőf-rőf-rőf! – kiabálta harsányan, s neki fogott a szántásokat felmérni.
– Hej, te cudar! – rugaszkodott utána Messzi keresztapám, elhajítva a kezéből a tarisznyát. – Kerülj csak elébe, gyerek!
Sok rőföt kellett szaladnunk a malac után, míg le bírtuk fülelni. Most aztán ölbe fogva cipekedtünk vele vissza addig, ahol a tarisznyát elhajítottuk.
No, oda ugyan mehettünk. Azt akkorra megtalálta valaki s úgy cserélte el, hogy nem hagyott helyette másikat.
Messzi keresztapámot sohase láttam ilyen magából kikeltnek. Még a báránybórsapkát is kivette a fejéből, hogy földhöz huppanthassa.
– Máriáját neki! Tiz ilyen koszos malacért nem adtam volna azt a tarisznyát!
A malac nyilván érezte a bűnét, mert alázatosan dörgölődött a lábához és szóval is kérlelte szegényke:
– Gyu-ri-i, Gyu-ri-i!
Még csak ez kellett a nekidühödött embernek. Megrugta a malacot és kirántotta a csizma szárából a metszőkést.
– Még csúfolódsz, te koszos! – csikorította össze a fogát s úgy vágta fültövön a metszőkés fokával az istenadtát, hogy az egyszerre lefogta a szemét. De legalább nem csúfolódott többet, hanem kimondta a Szépenlépő Szerencsés Fekete György nevét, ahogy az illendőség kívánja:
– Gyö-örgy, Gyö-örgy! – ez volt az utolsó hördülése.
Most már nem is haragudott Messzi keresztapám, hanem letérdelt a malacka mellé, az ölébe vette a fejét, kínálta porcfüvel, papsajttal, de a malacka csak nem nyitotta fel többet a szemét.
– No, fiúcska, – kapta fel keresztapám a karjára a szerencsemalac hülő tetemét, – vissza kell mennünk. Legalább elásom a fontosalmafa alá, majd nagyobbakat terem az őszön.
Most már egészen hűvösen nézte a történeteket, még oda nem értünk a gunyhóájához, a Taránok keresztje alá. Ott azzal fogadott bennünket valamelyik szomszéd kanász fia:
– Gyurka bácsi, nem találkozott kend valahol a malacával? Rosszul csukta kend be a kerítésajtót, kinyitotta a szél, oszt elcsellengett kend után a malaca. Vagy éppen azt hozza kend az ölében?
– Azt, – kókkadt le a Messzi keresztapám feje.
Azóta se láttam olyan halálra vált emberi arcot.
Fölkapott egy nagy göröngyöt és ráfogta a kis kanászra.
– Nem mégy innen, akasztófára való!
Ahogy az elfutott ész nélkül, Messzi keresztapám egyszerre lecsendesedett. Szelíd medve módjára átölelte

a nyakamat.

– Tudod-e a Miatyánk egy Istent?

– Tudom.

– Hát az Üdvözlégy Máriát?

– Azt is.

– A Hiszek egy Istent is?

– Azt nem olyan jól.

– Nem baj, jó lesz az úgy is. Eredj be, fiam, az udvarra és térdenállva mondd el mind a hármát. Mire készen leszel velük, akkorra kijöhetsz.

Szót fogadtam és mire kijöttem, Messzi keresztapám felakasztotta magát a feszület karjára. Csak most vettem észre, hogy mikor ölelgetett, lelopta a nyakamról a fekete selyemkendőt huroknak.

(Szeged)

Móra Ferenc